

SZÖVEG –
LACKFI JÁNOS

SÓHAJ

◆ Egy hadijelentés biztosan helytakarékosabban fogalmazna: „A csatamezőn, köztéren, szakadékban kivégzett emberek lelkei a csatamező, a köztér és a szakadék felett bolyonganak”. Pont. A kameruni költőnő mégis háromszor mondja el az első versszakot apróbb változtatásokkal, és még a záróstrófában is sort ismétel. Azért vers a vers, hogy hol összerántsa, hol tágasabbá tegye az időt, a teret. A három versszak külön kép, először a csatateretek feletti lebegést látjuk, majd a köztterek, végül a szakadékok felett... A papíron is több időt és teret kapunk, hogy beleéljük magunkat.

A sivalkodó, keringő lelkek képe a holttestek fölé gyűlő madarakra utal, ezek túlélésüket alapozzák az emberi halálra. A hármas szám mesei-mítoszi teljességet sugall. A csataterén talán még normális a holtak jelenléte, vállat vonhatunk: ilyen a háború. Ám a harc tovább harapózik, és a békés emberi élet színtereit is feldúlja, tetemekkel hinti be. Vagy mert a katonai egységek már ezeket a terepeket sem kímélik, vagy mert szánt szándékkal végeznek ki embereket a mindennapi élet színterein, hogy például statuáljanak. A szakadék pedig az a hely, ahol már a madár se jár, legfeljebb ha kivégzettekől csemegézhet. Ezek elől az ütközetek elől nincs menekvés, csatater–köztér–szakadék hármassága az egész világot átfogja. Az ismétlés nyilvánvalóvá teszi: mindenütt ugyanaz a látvány fogad, lemészárolt testeké és bolyongó lelkeké.

A vers „korszerűtlen”, egyrészt a nyugati balladákat idézi, amelyekben a bosszúatlan szellem visszajár, hogy elégtételt vegyen, másrészt az animisztikus, afrikai hiedelmek és ráolvasásszerű énekek világa is felrémlik. Ilyen tömegű halottat leginkább modern háborúk képesek „kitermelni”, mégsem lehetünk benne biztosak, hogy mai szövegről van szó. Szánt szándékkal időtlen ez az alkotás, mostani harcokról beszél, de ugyanakkor régiekről, eljövendőkről is. Minden mai halott ősi idők halottja, eljövendő nemzedékek halottja is. Minden ártatlan áldozat azonos az összes többi ártatlan áldozattal.

Van-e megoldás, feloldás? Bosszúért kiált a vers vagy megbocsátásért? Itt mindkettő hazugságnak tűnik, a bosszú visszavezetne a vers elejére, újabb hullahegyeket hozna létre. A megbocsátáshoz sem erő, sem szellemi távlat nincs a gyász eme fázisában. Marad a szívét tépő, idegtépő vijjogás, a tudat, hogy míg akciós kínai melltartót és olcsó chilei bort veszünk, vagy egy szál kenyai rózsát kedvesünknek télvíz idején, valahol mindig sír a sirálykórus. Nem kell önmarcangolva élnünk, de részvét sóhaja mindenképpen kijár a minden percben kivirágzó emberi szenvedésnek. ◆

Kép: Profimedia – Red Dot

IKERTÜKÖR

Egy-egy mai vers,
a szerző külföldi, hol nő, hol férfi.
Akik rápillantanak, költők maguk is,
egy férfi és egy nő.
Ugyanaz a szöveg kétféle
arcát mutatja kétfelé...

SZÖVEG –
SZABÓ T. ANNA

VÉGTELEN SÍRÁS

Szélfúttá sirálytollak, versszakok. Lebegnek a sóhajaink szelében. Mennyi gazdátlan bűn kóborol a világban! Minden emberjárta helynek van története, és van halottja is. Jó, hogy nem tudjuk, jó, hogy nem látjuk. Hogy is mehettünk végig akár csak egyetlen utcán? A régi házak szobáiban, az új házak alatti földben, a városokban és az országutakon, de még a szélfúttá búzamezőkké változott egykori csatamezőkön is kísért a múlt. Végigkísér minket láthatatlanul. Milyen jó szó ez a kísértet! Még a bűn emléke is benne van, a mindenkit megkísértő bűné, aminek ugyanúgy nemet kell mondanunk, mint a ránk fenekedő szellemlényeknek.

Dehát ezek a versbeli bolyongók nem is riogató lelkek...! Sírnak inkább, a kárhozát időtlenségét mutatják. Vétkesek, áldozatok, vétkesből lett áldozatok – nincs kiút a történelmi bűnből, a csaták, kivégzések és bosszúk véres történeteinek végtelen ismétlődéséből. „Nincs múlt idő. A múlt nem múlik el. / (...) Ami volt, nem ér sohasé véget” – írja „Kísértetek” című versében Rakovszky Zsuzsa, és hideglelős realizmussal mutatja meg, ahogy egy régi csatamezőn lerobbant autó sofőrje látja meg a menetelő hadsereget, „*mintha ami történt, nem bírna az időben / odébbforogni, és csak ismételné magát, / mint elakadt lemez, a fölsértett levegőben*”. Aki belekerül az idő örvényébe, az úgy forog, mint sirálycsapat a légáramlatban.

Sirályként látom a lelkeket, és nemcsak a madár-lélek ősrégi párhuzama miatt, hanem azért is, mert aki hallott már sirálysírást, hallotta hajnalban a nagy fehér madarak jajongását a víz felett, az mélyen átérezzi a büntudathoz hasonlatos nyugtalanságot. Ki segíti a síró sirályokat? És ki az, aki nem ijed meg tőlük mégis, minden szánalom ellenére, hiszen hideg szemük, horgas csőrük bosszúval fenyeget, mintha bármikor megtorolhatnák a rajtuk esett rettenetes sérelmeket... Hogy folytatódhasson az örvényes sírás körforgása.

A magyar romantika kísértetképe jutott még eszembe, különösképpen a legsejtelmesebb horror-szerző, Arany János balladái: az *Árva fiú*ban az apa szelleme, a *Hídavatás*ban a visító kísértetörvény, a soha meg nem haló Ágnes vagy Márkus, vagy a *Bor vitéz* sorai: „*Suhan, lebben a kísértet, / Népejobb lesz a vad tájék. / Szól vitéz Bor: »Jöttem érted / Elesett hős, pusztá árnyék.«*” Mit is ír a Néprajzi lexikon a kísértetről? Hogy „*személyes kapcsolatait elvesztett, nem individuális lény. Valamilyen különleges ok miatt nem pihenhet sírjában (...), közterületeken jelenik meg, vagy állandóan ott bolyong. Bűne, amelyért vezekelnie kell, általában az egész közösséget érintő vétség.*” Szegény, szegény bűnösök, mi magunk. ♦

KUAM TAWA (Kamerun) BOLYONGÓK

Akiket
a csatamezőn
végeztek ki
a csatamezők
felett
bolyongnak

Akiket
a köztereken
végeztek ki
a közterek
felett
bolyongnak

Akiket
a szakadékba
löktek le
a szakadékok
felett
bolyongnak

Sirályvijjogásuk
olykor tisztán
hallatszik
a nép zokogása
és jajveszékése
közepette
mindig ugyanazt sikoltják:

Vajon még meddig
vajon még meddig
kell itt bolyonganunk?

»»» LACKFI JÁNOS fordítása